

Književnost

F. S. Finžgar: Zbrani spisi. IX. zvezek. Štiri ljudske igre. Nova založba 1940. Str. 297.

Značilnim pojavom slovenske naturalistične drame ob prelomu stoletja (Vošnjak, Gangl, Kvedrova...) je sledila zdrava reakcija v dramskem delu Cankarja in Finžgarja. Oba sta nastopila istočasno, vendar se je njuna umetnost od vsega začetka razlikovala med seboj. Cankarjeva ideološka drama je navzlic odličnemu jeziku, duhovitemu dialogu in napetemu dejanju naletele na hud odpor. Njenim ostro karakteriziranim junakom kot nosilcem idej je bil z realističnega vidika upravičeno odvzet značaj resničnosti, kajti Cankar je bil kritik in borec, torej idealist, ki se je moral ravnati po drugačnih pravilih dramske gradnje. Finžgarjeva široko realistična drama pa si je slovensko ljudstvo na mah osvojila, ko mu je odkrito pokazala njegove resnične vrline in slabosti. Ni ga podeželskega odra, na čigar deskah bi se še ne bili sukali Finžgarjevi junaki.

Pričujoči zvezek Zbranih spisov prikazuje Finžgarja kot dramatika, kaže ga torej s tiste strani, ki ji član naše Akademije dolguje morda največ svoje prave ljudske popularnosti. Prinaša štiri igre v zapovrstju njih nastanka in s tem izpričuje razvoj in rast njihovega pisatelja.

»Divji lovec, narodni igrokaz s petjem v štirih dejanjih«, je Finžgarjev dramski prvenec (izšel v Domu in svetu 1902), ki ima ob zgodovinskem ozadju 1848. leta sicer rahle romantične poteze, a močno realistično ozadje gorenjske pokrajine in njenega ljudstva. Tragični konec igre — smrt treh glavnih oseb poleg blaznosti četrte kot posledica boja za zemljo in ljubezen — je pač razrešitev, kakršna bi preizkušenega dramatika — realista ne mogla zadovoljiti. Novi natis prinaša v razliko od druge knjižne izdaje (1920) dejanja razdeljena na prizore.

»Naša kri, igrokaz v štirih dejanjih«, ta himna kmetstvu in neuklonljivosti slovenskega naroda, je izšla ob stoletnici Ilirskih dežel (1912). Primerjava zadnjega tiska s prvim nam pokaže, da je Finžgar to svojo dramo temeljito predelal ne le v pogledu besedila, temveč tudi dejanja. Protifrancoska ost je v novi redakciji tako rekoč izginila, Ilirija je dobila svoj zagovor, krivdo za hude nadloge nosi vojska in le deloma tudi Napoleon. Francoski častnik Renard je zdaj simpatičnejši, zlasti ko se tik pred koncem s preroškimi besedami poslavlja. Mnogokje je dialog skrčen, uglajen ali sicer spremenjen, drugod zopet so odlični novi vstavki (prim. 4. dejanje), ki napetost močno stopnjujejo. Oblikovna in vsebinska predelava je dala drami klasično izklesanost in mnogo potrebne zgodovinske objektivnosti. Prenovljena »Naša kri« pojde ponovno z velikim uspehom preko slovenskih odrov.

»Veriga, ljudska zgodba v treh dejanjih« (Dom in svet 1914) je kot obsodba pravdarske strasti velikega ljudskovzgojnega pomena. V njej ima gorenjski človek svojo pravo podobo: grčav, trmast, neuklonljiv na zunaj, skrito na dnu srca pa dober ko kruh. Belolasi ded Primož je poosebljena vest in stara, večnoveljavna modrost, ki ob tragični starčkovi smrti praznuje svojo največjo zmago. Ob primerjavi tega zadnjega natisa s knjižno izdajo (1919, ko ji je Finžgar napisal tudi tople besede na pot) moremo ugotoviti le nekaj jezikovnihboljšav.

»Razvalina življenja, ljudska drama v treh dejanjih« (1921) predstavlja v Finžgarjevem ljudskovzgojnem dramskem ustvarjanju vrhunec: kaže zle posledice slepo in kupčijsko sklenjenega zakona, ko nesrečno ženo tik pred zakonolomstvom zadavi mož. Nad strastnim kopičenjem premoženja in brezupnim mrtvičenjem srca leži ko senca od začetka do konca prekletstvo alkohola, ki v življenju uničuje lepoto, poštenje in čast. Iz romantičnih prvin gorenjskega »Divjega lovca« je tako Finžgar napravil pot v skrajni realizem občeslovenske »Razvaline življenja«, ki s svojimi krepkimi ljudskimi reki in izrazi neposredno prepričuje in osvaja.

Finžgarjev dialog je sočen, duhovit, izklesan, preprost. Njegov jezik je bogata in nazorna ljudska govorica. Osebe so življenjske, čeprav sem ter tja rahlo idealizirane, in predstavljajo vrsto naših klasičnih kmetijskih tipov. Pot do bodoče slovenske drame vodi iz Cankarjeve ostro idejne in Finžgarjeve realistične dramske umetnosti.

V. Beličič.

Prežihov Voranc: Samorastniki. Koroške povesti. Naša založba. Ljubljana 1940. Str. 220.

Prežihov Voranc je nastopil v knjižni obliki prvič l. 1926. (tedaj s pravim imenom), ko je I. zvezek marksistične Leposlovne knjižnice prinesel njegove »Povesti«. V uvodu je avtor označen kot »delavec na kmetih«, ki »pozna torej življenje naše delavske in kmetijske množice« in »kot pisatelj slika borbo delavca za delo in kmeta za zemljo«. Knjiga obsega pet črtic, ki so kljub pretežni in značilni avtobiografski le povprečno izdelane.

Drugič se je pojavil l. 1935. v »Sodobnosti«, kjer je v štirih letih objavil šest oblikovno dovršenih in svojstvenih kmečkih povesti. Pridružil jim je eno iz prejšnjega desetletja in eno novo ter jih letos izdal v knjigi, ki jo je nazval po zadnji povesti o devetih »samorastnikih« — nezakonskih otrocih.